

רשות ההגבלים העסקיים
הסכם בינבנקאי בין תעשיה אווירית לישראל לבנקים

תעשיה אווירית לישראל בע"מ
תעשיה אווירית לישראל רכישות בע"מ (להלן: "תע"א)
בנק לאומי לישראל בע"מ
בנק הפועלים בע"מ
בנק דיסקונט לישראל בע"מ
בנק המזרחי המאוחד בע"מ
בנק לפיתוח התעשייה בישראל בע"מ
הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ (להלן: "הבנקים")

החלטה בעניין פטור מאישור הסדר כובל

א. הקדמה

1. התעשייה האווירית לישראל נקלעה לקשיים כלכליים, והיא מצויה בעיצומה של תוכנית הבראה הרת גורל להמשך יכולתה להתקיים כמפעל מניב. ביום 14.2.96 נשלחה לרשות ההגבלים העסקיים הודעה מטעם ההנהלה הראשית של בנק לאומי לישראל בע"מ בנוגע להסדר מתן שירותים פיננסיים בין תע"א לבין הבנקים, לפיו תוטלנה הגבלות שונות על תע"א, לרבות חיובה לעבוד עם ששת הבנקים המקומיים ולחלק פעילותה ביניהם בהתאם להיקפי הסיכון שכל בנק יטול על עצמו. להודעה צורפה טיוטת הסכם בין הבנקים לבין עצמם המפרטת את תנאי ההסדר הפיננסי האמור.
2. הואיל והמדובר בהסדר בין מתחרים בנוגע לחלוקת הפעילות ההדדית ביניהם החליטו הצדדים להסדר להגיש אלינו בקשה לפטור מאישור הסדר כובל על ידי בית הדין להגבלים עסקיים, בהתאם לסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח - 1988 (להלן: "חוק ההגבלים"), בנוגע להסדר המבוקש. ביום 13.10.96 הגיעה לרשות ההגבלים העסקיים בקשת הפטור.
3. בעקבות הבקשה פנינו לנציגי משרד האוצר, האחראים על ביצוע ההסדר מטעם המדינה, לקבלת תגובתם. במענה לפנייתנו, הודיעו משרד האוצר כי הוא תומך באישורו של ההסדר,

ורואה במימושו כורח השעה. עוד הועברה לעיונו החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה, בישיבתה ביום 4.8.96, על סיוע מדינה לתע"א, שיתבטא בין היתר, בהשקעת סך של 85 מיליוני דולר בהון מניותיה הנפרע, שהועברו לחברה כהלוואה, וסכום נוסף של 37 מיליוני דולר לשם הגדלת הונה העצמי¹. החלטה זו נתקבלה בהמשך להחלטות הממשלה מס' 2457 מיום 23.1.94 ומס' 934 מיום 16.6.96 בעניין תוכנית ההבראה בתעשייה האווירית.

4. אנשי משרד האוצר אף הפנו אותנו למכתבו של שר האוצר, מר דן מרידור, בנוגע להסדר המבוקש. ממכתב זה עולה כי התקיים במהלך השנה האחרונה משא ומתן בין התע"א, הבנקים והמדינה על מנת להסדיר את מערכת היחסים בין תע"א לבנקים. הצדדים הגיעו להסדר, לפיו יינתן מענה לנושא קביעת היקף האשראי ופריסת חובות קיימים של תע"א, וכן נושא מבנה בטחונות התע"א כלפי הבנקים ובינם לבין עצמם. שר האוצר ביקש את אישור ועדת הכספים להעמדת ערבויות המדינה לתע"א בסך כולל של כ- 280 מיליון דולר.²

5. משרד הביטחון, שהוא גם הלקוח העיקרי של התע"א והוא גם המשרד הממשלתי המופקד יחד עם משרד האוצר על תע"א שהיא חברה ממשלתית, מצדד בעריכת ההסדר ובאישורו. לדברי מנכ"ל משרד הביטחון, מבלעדי הסדר זה, לא תשכיל התע"א לפעול במסגרת עסקית סבירה.³

6. לאחר שהונחה בפנינו התשתית העובדתית לבקשה ולאחר היוועצות עם אנשי משרד האוצר, מסקנתי הינה כי ההסדר המבוקש אינו מגביל באופן משמעותי את התחרות בתחום הבנקאות, עניינו תחום בעיקרו של דבר לאפיק מתן שירותים פיננסיים לתע"א שהיא חברה בקשיים של ממש. נמצא כי תועלתו של ההסדר עולה בהרבה על החשש התחרותי העשוי לנבוע משיתוף פעולה זה בין הבנקים.

7. לפיכך, אתן פטור מאישור הסדר כובל, כאמור בסעיף 14 לחוק ההגבלים, תוך הדגשה כי אין בפטור זה אלא אישור לשיתוף פעולה בין הבנקים ככל שהדבר נוגע ישירות להסדר מול התעשייה האווירית. במילים אחרות, אין בפטור זה כדי להתיר תיאום בין המוסדות הבנקאיים, במסגרת הסדר תע"א או בכל מסגרת אחרת, בדבר מן הדברים האסורים על פי הוראות חוק ההגבלים. בפרט, ההסדר בין הבנקים לא יזלוג, בין במישרין ובין בעקיפין, לתחומי מתן שירותים פיננסיים לחברות, משקי בית או סקטורים אחרים במשק, ובוועדת נציגי הבנקים (סעיף 9 להסכם הביבנקאי) יירשם פרוטוקול מדויק של חילופי הדברים אשר יתויק באופן שניתן יהיה לבקרו בכל עת.

¹ החלטה כל/ 2 של ועדת השרים לענייני כלכלה מישיבתה ביום א', י"ט באב התשנ"ו (4.8.96).

² מכתבו של שר האוצר, מר דן מרידור, ליו"ר ועדת הכספים בכנסת, ח"כ הרב אברהם רביץ, מיום ד' בתשרי התשנ"ז (17.9.96).

³ מכתבו של מנכ"ל משרד הביטחון, מר אילן בירן, המופנה למשרד האוצר/הממונה על ההגבלים העסקיים, מיום כב' חשוון תשנ"ז (4.11.96).

ב. תע"א

8. תע"א מעסיקה כ- 13,000 עובדים ועוסקת בפיתוח וייצור פרויקטים ביטחוניים לגורמים מקומיים ובינלאומיים, לרבות פרויקטי כלי טיס, טילים מונחים, תחמושת, ממסרים ובקרים תעשייתיים וציוד לתחבורה.

9. מחזור מכירותיה של החברה, שלדבריה היא גדולת היצואנים במשק, עמד בשנה החולפת על כ- 1.4 מליארד דולר, כאשר היצוא מהווה כשלושת רבעי הפעילות. הלקוח המקומי העיקרי של תע"א הינו משרד הביטחון, שהיקף רכישותיו מהחברה עמד בשנת 1995 על כ- 0.4 מליארד דולר.

10. בשנים האחרונות, נקלעה החברה למשבר כלכלי עמוק, נכסיה הקיימים שועבדו להבטחת אשראים ותפעולה השוטף נפגע בעקבות ירידת הונה העצמי וגרעון קבוע בתזרים מזומניה. עקב המצב הקשה החלה המדינה בעיצוב תוכנית הבראה מקיפה לחברה. לפי שעה, טרם נראה האור בקצה המנהרה.

ג. עיקרי ההסדר המוצע

11. הבנקים יפרסו לתע"א סך של 330 מליון דולר לתקופה של עד 8 שנים, ויעמידו לרשותה אשראים חדשים. כל פריסת אשראים ו/או העמדת אשראי חדש תעשה על פי החלטת וועדה בה ישבו נציגי הבנקים.

12. סיכון האשראי שינתן לתע"א יתחלק בין הבנקים על פי חלקו היחסי של כל בנק כפי שנקבע מראש; בהתאם אף יחולקו הבטוחות והשעבודים שיצרה תע"א לבנקים.

13. המדינה תעמיד ערבויות מדינה לתע"א בהיקף כולל של כ- 230 מליון דולר בהתאמה לתנאי פריסת ההלוואות על ידי הבנקים, וכן ערבויות נוספות בגין עסקאות והסכמי פרישת עובדים. המדינה תגדיל את ההון העצמי של תע"א בסך של 122 מליון דולר.

14. כל פעילות פיננסית עסקית של תע"א הדורשת שירותים בנקאיים תבוצע באופן בלעדי על ידי הבנקים, אלא אם קיבלה מראש את אישור הבנקים להתקשר עם גוף אחר. כל פעילות עסקית

של תע"א עם צדדים שלישיים הכרוכה בהתחייבויות כספיות חדשות וכל התקשרות אחרת שיש בה כדי להשפיע על מצבת נכסיה של תע"א או על מעמדם של נושיה, תקבל מראש את אישור ועדת נציגי הבנקים.

15. סמכויות נוספות של ועדת נציגי הבנקים הן: החלטה על חלוקת האובליגו הישן בין הבנקים, קביעת קריטריונים על פיהם יועמד אשראי נוסף לתע"א, קביעת קריטריונים לשחרור סכומים מהפיקדונות הכספיים של תע"א, וכן להחליט על כל דבר שיובא להחלטת הוועדה על ידי נציג של מי מהבנקים.

16. ההסדר יסתיים כאשר תע"א תפרע לבנקים את כל חובותיה כלפיהם ותפקיד בבנקים פיקדונות כספיים להבטחת התחייבויות המותנות, או כאשר ההון העצמי של תע"א יעמוד על סך של 400 מליון דולר וייחתם הסכם בין הבנקים לבין תע"א לגבי יתרות החוב וההתחייבויות המותנות הבלתי מסולקות כפי שיהיו באותה עת ולגבי התנאים להמשך מימון הפרוייקטים שמימנם החל וטרם נסתיים באותה עת.

ד. ההצדקה למתן הפטור

17. משרד האוצר, משרד הביטחון, ועדת השרים לענייני כלכלה ועדת הכספים של הכנסת לא הביעו התנגדות כלשהי להסדר, אלא קידמו אותו, לאור מצבה הפיננסי הקשה של תע"א וחיוניותה למשק. המדובר בקונסורציום של הבנקים הנושים המהווה למעשה, תנאי, לניסיונות שיקומה של החברה. החששות שקונסורציום זה ישפיע על אורחות התחרות מחוץ לגדר ענייני תע"א אינם שונים מהותית מכל חשש אחר לתיאום בין הבנקים. חזקה על הבנקים שיקפידו קלה כבחמורה, שלא לחרוג מגדר ענייני תע"א, בכלל, ובהסדר דנן בפרט.

18. ברור, שההסדר לא יפגע בכושרה של תע"א להתחרות עם יצרנים אחרים מסוגה. מטרתו להבריא את החברה מבחינה פיננסית תוך יצירת מנגנוני בקרה אשר יביאו לצמצום הגידול בסיכון הבנקים הכרוך בהיקפי האשראי, החובות וההתחייבויות שקיבלה תע"א ושתקבל בעתיד, כמו גם אופי הפרוייקטים של תע"א. סיכון זה מחייב, לדעת הצדדים, מעורבות של כל הבנקים בהסדר כולל. רק הסדר מסוג זה יוכל לממש, לטענת הבנקים ומשרד האוצר, את תוכנית ההבראה של תע"א.

19. ביצוע ההסדר בתמיכת המדינה הינו האפשרות היחידה, לטענת משרד האוצר, למניעת התמוטטותה של תע"א ולהמשך פעילותה. הבראת החברה תתרום למאזן התשלומים של המדינה, בהיות תע"א יצואנית עיקרית במשק הישראלי. התמוטטותה של תע"א תפגע במקום עבודתם של כ- 13,000 עובדים. הבראת החברה תביא לשמירת הידע הצבור אצל עובדיה

ולהרחבת פעילות המחקר והפיתוח בחברה, ובכלל לשמירת מפעל חשוב ומפואר של התעשייה הישראלית, ומרכיב ממרכיבי הביטחון של המדינה.

20. הסדר ההבראה גם עשוי לאפשר לתע"א להחזיר לנושיה חובות ניכרים שהיא חייבת בהם. החזר חובות זה חיוני הוא, כדי למנוע תהליך שרשרת של קשיים ניכרים לספקים, לספקי ספקים, למוסדות פיננסים ועוד.

ה. סוף דבר

21. נוכח כל האמור לעיל, החלטתי להיענות לבקשת הפטור מאישור הסדר כובל על ידי בית הדין להגבלים עסקיים בין תע"א לבין הבנקים ובין הבנקים לבין עצמם, בשים לב להתניות שצוינו לעיל.

22. החלטתי זו נתונה לערר בפני כבוד אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי ארגון צרכנים, איגוד עסקי או כל הרואה עצמו נפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור.

כמו כן, תבחן החלטה זו על ידי במקרה של שינוי נסיבות מהותי, או במידה ויוצג לפני מידע שלא הובא לידיעתי ואשר יש בו כדי להקרין על הבקשה המאושרת בזאת.

ניתן היום 6 לאוקטובר 1996, בירושלים.

ד"ר יורם טורבוביץ

הממונה על ההגבלים העסקיים